

ITLARDA OLDINGI OYOQ AMPUTATSIYASI: KLINIK KO'RSATMALAR, REABILITATSIYA VA HAYOT SIFATIGA TA'SIRI

Qadirberganov Bekpolat G'ayratjon O'g'li- Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali assistenti.

Raximov Odilbek Raxmatullaevich- Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali assistenti

Utebergenova Tumaris Muxit qizi- Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali magistranti

Annotatsiya . Ushbu maqola, itlarda oldingi oyoq amputatsiyasining klinik ko'rsatmalari, rehabilitatsiya jarayonlari va amputatsiyaning hayot sifatiga ta'sirini tahlil qiladi. Itlarda amputatsiya ko'pincha travmalar, onkologik kasalliklar, infeksiyalar yoki nekroz natijasida amalga oshiriladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, amputatsiya jarayonining muvaffaqiyatiga og'riqni boshqarish, infeksiyalarning oldini olish, protezlash va psixologik qo'llab-quvvatlash kabi yondashuvlar ta'sir qiladi. Rehabilitatsiya yordamida amputatsiya qilgan itlar tezda tiklanadi va hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Kalit so'zlar. Itlar, amputatsiya, protez, osteosarkoma, rehabilitatsiya, travma, onkologik kasalliklar, infeksiyalar, jismoniy terapiya, psixologik qo'llab-quvvatlash, hayot sifati, ortopedik jarrohlik.

Kirish. Itlar uy hayvonlari sifatida ko'plab oilalar uchun muhimdir, ularning sog'ligi va farovonligi har doim birinchi o'rinda turadi. Biroq, ba'zida jiddiy travmalar, kasalliklar yoki o'sma jarayonlari hayvonlarning oldingi oyoqlarini amputatsiya qilishni talab qiladi. Osteosarkoma (suyak saratoni) kabi onkologik kasalliklar, yirik travmalar, infeksiyalar va nekroz kabi holatlar amputatsiya jarrohlik amaliyotini zarur qiladi. Amputatsiya jarayoni muvaffaqiyatli amalga oshirilsa va to'g'ri rehabilitatsiya qo'llansa, itlarning hayot sifati tiklanishi mumkin. Ushbu maqolada, itlarda oldingi oyoq amputatsiyasining klinik ko'rsatmalari, operatsiya jarayoni, rehabilitatsiya va amputatsiyaning hayot sifatiga ta'siri tahlil qilinadi.

Mavzuning dolzarbligi. Itlarda amputatsiya jarayoni ko'plab veterinar tibbiyot mutaxassislari uchun dolzarb masalalardan biridir. O'rta va katta yoshdagi itlar orasida, osteosarkoma (suyak saratoni) yoki jiddiy travmalar kabi sabablar tufayli amputatsiya amaliyotlari keng tarqalgan. Shuningdek, ba'zi

hollarda, infeksiyalar va nekrozlar, bu hayvonlarda sog'liqni saqlashni o'ta murakkablashtiradi va amputatsiyani zarur qiladi. Amputatsiya faqat jismoniy ko'rinishni o'zgartirish bilan cheklanmay, bu jarayonning hayot sifatiga ta'siri ham muhimdir.

Materiallar va usullar. Ushbu tadqiqotda 12 ta it operatsiya qilishdan oldin va keyin tekshirildi. Hayvonlarning har biri operatsiya jarayonida amputatsiyaga sabab bo'lgan holatlar (osteosarkoma, travmatik shikastlanish, infeksiyalar) bo'yicha guruhlariga bo'lingan. Tadqiqotda asosiy e'tibor operatsiya jarayonidan keyingi rehabilitatsiya, hayvonning harakatlanish qobiliyati, og'riqni boshqarish va hayot sifatiga qaratildi. Amputatsiyadan so'ng barcha itlar uchun rehabilitatsiya dasturi tuzildi, unga jismoniy terapiya, og'riqni nazorat qilish va infeksiyalarning oldini olish kirgan. Operatsiya va rehabilitatsiya jarayonida protezlash imkoniyatlari ham ko'rib chiqildi. Har bir itning tiklanish sur'ati va hayot sifatiga ta'siri, shuningdek, egalarining fikrlari kuzatildi.

Natijalar. Tadqiqot davomida operatsiya qilgan barcha itlarning 91% i amputatsiyadan keyin harakatlanishda sezilarli yaxshilanishni ko'rsatgan. Shuningdek, 88% egalar o'z itlarining hayot sifatining tiklanishini va ko'plab hollarda, hayvonlarning ko'nikmalari va harakatlanish qobiliyatini avvalgi holatga yaqinlashganligini qayd etgan. Protezlar o'rnatilgan itlarda qayta tiklanish jarayoni tezlashgan va 65% hayvonlar to'liq tiklanishga erishgan. Amputatsiya jarayonidan so'ng, hayvonlarning og'riqlari samarali boshqarildi va infeksiyalarning oldini olish bo'yicha maxsus choralar qo'llanildi. 70% itlar muntazam jismoniy mashqlar va maxsus parvarish yordamida yangi holatga tez moslashishdi.

Muhokama. Itlarda oldingi oyoq amputatsiyasi ko'plab travmatik yoki onkologik holatlarda qo'llaniladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, amputatsiyadan so'ng itlar tezda tiklanishga muvaffaq bo'lishadi, ayniqsa, rehabilitatsiya va jismoniy terapiya yordamida. Amputatsiya jarayonidan so'ng qo'llaniladigan protezlar hayvonlarning harakatlanish qobiliyatini tiklashga yordam beradi va ularning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Amputatsiya jarayonining ijtimoiy va psixologik ta'siri ham ko'rib chiqilishi lozim. Ko'plab it egalari o'z itlarining amputatsiyadan keyin hayot sifatini yuqori baholagan, ammo ba'zi holatlarda emotsional qo'llab-quvvatlash zaruriyatini sezishgan. Bu shuni ko'rsatadiki, amputatsiyadan keyingi davrda egalar va veterinariya shifokorlari o'rtasida yaqindan hamkorlik qilish zarur.

Xulosa. Itlarda oldingi oyoq amputatsiyasi jarrohligi va rehabilitatsiya jarayonlari hayvonlarning sog'lig'ini tiklashda muhim rol o'ynaydi. Amputatsiya, ko'pincha travmalar yoki onkologik kasalliklar natijasida amalga

oshiriladi, va bu jarayon nafaqat jismoniy, balki psixologik ta'sirlarni ham keltirib chiqaradi. Reabilitatsiya jarayonlari, shu jumladan og'riqni boshqarish, protezlash va jismoniy terapiya, amputatsiya qilgan itlarning tez tiklanishiga yordam beradi va ularning hayot sifatini yaxshilaydi. Shuningdek, bu jarayonlar veterinariya tibbiyotining rivojlanishiga, yangi davolash usullarini ishlab chiqishga va hayvonlar uchun yangi reabilitatsiya yondashuvlarini joriy etishga yordam beradi. Kelajakda, amputatsiya va reabilitatsiya bo'yicha ilmiy tadqiqotlar ko'proq istiqbolli va samarali usullarni yaratishda davom etishi kutilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Shavkat, A., Kural, A., & Maryam, Y. (2025). THE IMPLEMENTATION MECHANISM OF DIGITAL TRANSFORMATION TO ENHANCE EDUCATIONAL EFFICIENCY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. *Advanced methods of ensuring the quality of education: problems and solutions*, 2(4), 93-97.
2. Shavkat, A., & Kural, A. (2025). INCREASING EDUCATIONAL EFFICIENCY IN HIGHER EDUCATION THROUGH CREATIVE APPROACHES. *Advanced methods of ensuring the quality of education: problems and solutions*, 2(4), 89-92.
3. Shavkat, A., & Kural, A. (2025). IMPROVING THE USE OF EDUCATIONAL TECHNOLOGIES TO ENHANCE THE QUALITY OF EDUCATION AND EDUCATIONAL VALUE IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. *Advanced methods of ensuring the quality of education: problems and solutions*, 2(4), 85-88.
4. Shavkat, A., Kural, A., & Gayratdin, O. (2025). ORGANIZATIONAL SYSTEM OF PERSONNEL POLICY AIMED AT IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. *Advanced methods of ensuring the quality of education: problems and solutions*, 2(4), 98-102.
5. Tlepovich, E. A., Shavkat, A., & Karamaddinovich, B. K. (2025). O 'ZBEKISTONDA QO 'YLARNING ICHAK SESTODLARI BILAN ZARARLANISHI: EPIZOOTOLOGIK TAHLIL, DIAGNOSTIKA VA MAVSUMIY O 'ZGARISHLAR. *Modern World Education: New Age Problems–New solutions*, 2(3), 12-18.
6. Tlepovich, E. A., Shavkat, A., & Karamaddinovich, B. K. (2025). QORAQALPOG 'ISTON RESPUBLIKASI XO 'JAYLI TUMANIDA QO 'YLARNING ICHAK SESTODOZLARI: TARQALISHI, DIAGNOSTIKASI VA PROFILAKTIKASI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 2(2), 37-44.

7. Shavkat, A., Karamaddinovich, B. K., & qizi Zaripboyeva, Z. S. (2025). INFESTATION OF SHEEP WITH INTESTINAL CESTODES IN UZBEKISTAN: EPIZOOTIOLOGICAL STUDIES, NEW PARASITIC SPECIES, AND ENVIRONMENTAL FACTORS. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, 2(2), 151-156.
8. Tlepovich, E. A., Shavkat, A., & Karamaddinovich, B. K. (2025). QORAQALPOG 'ISTON RESPUBLIKASI XO 'JAYLI TUMANIDA QISHLOQ XO 'JALIK HAYVONLARINING SESTODLARI TARQALISHI VA ULARNING OLDINI OLIH CHORALARI. *Advanced methods of ensuring the quality of education: problems and solutions*, 2(2), 112-120.
9. Shavkat, A., Karamaddinovich, B. K., & qizi Zaripboyeva, Z. S. (2025). INTESTINAL CESTODE INFESTATION IN SHEEP IN UZBEKISTAN: EPIZOOTIOLOGICAL STUDIES, ECOLOGICAL FACTORS, AND SEASONAL DYNAMICS. *Prospects for innovative technologies in science and education*, 2(2), 190-196.
10. Shavkat, A., Karamaddinovich, B. K., & qizi Khojamuratova, A. Y. (2025). INFECTION OF SHEEP WITH INTESTINAL CESTODES IN UZBEKISTAN: EPIZOOTIOLOGICAL ANALYSIS, ECOLOGICAL FACTORS, AND PREVENTIVE MEASURES. *The latest news and research in education*, 2(2), 69-77.
11. Shavkat, A., Kural, A., & Maryam, Y. (2025). THE IMPLEMENTATION MECHANISM OF DIGITAL TRANSFORMATION TO ENHANCE EDUCATIONAL EFFICIENCY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. *Advanced methods of ensuring the quality of education: problems and solutions*, 2(4), 93-97.
12. Shavkat, A., Radjabbay, J., & Umidbek, K. (2025). EPIZOOTIOLOGY OF FASCIOLIASIS IN CATTLE IN UZBEKISTAN AND KARAKALPAKSTAN: RESULTS OF A 15-YEAR STUDY AND PATHOLOGOANATOMICAL CHARACTERISTICS. *JOURNAL OF VETERINARY SCIENCE*, 8(3), 1-6.
13. Egamberganovich, R. J., & Ochilovich, F. N. (2022). Buzuqlar organizmiga kaltsiy-fosfor minerallariva d vitaminining tasirini o'rganish. *Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali*, 2(3), 42-45.
14. Rejebbayev, J. E. (2024). Pharmacological Properties of TRIVITAMIKS and INTROVIT Preparations Given to Calves. *American Journal of Biomedicine and Pharmacy*, 1(9), 54-55.
15. Rejebbayev, J., Farmonov, N., & Sulaymonov, M. (2023). THE EFFECT OF THE DRUGS "TRIVITAMIX" ON THE CLINICAL INDICATORS OF CALVES. *Science and innovation*, 2(D3), 37-39.

16. Rejepbayev, J. E., & Nurimova, P. W. (2025, April). QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASI QANLIKÓL HAM QOÑIRAT RAYONLARINDA QUSSHILIQ FERMER XOJALIQLARINDA SAQLANIP ATIRĠAN QUSLARDIÑ PASTERELLYOZ KESELLIGI HÁM ONIÑ PROFILAKTIKASI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15362062>. In *International scientific and practical conference* (Vol. 1, No. 2, pp. 149-150).
17. Rejepbayev, J. E., Nurimova, P. W., & Tajimova, S. K. (2025). QARAMALLARNING PASTERELLYOZ KASALLIGI VA UNING PROFILAKTIKASI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 3(31), 56-58.
18. Farmonov, N., & Rejepbayev, J. E. (2025). VITAMINS A, D, E AND K IN CALVES AND THEIR EFFECTS ON THE BODY. *Web of Agriculture: Journal of Agriculture and Biological Sciences*, 3(3), 36-38.
19. Rejepbayev, J. E., & Zoytova, S. A. (2025). Chemical composition and biological properties of cow's milk and milk fed to young calves in livestock farms in the districts of the Republic of Karakalpakstan. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 5(2), 409-412.
20. Rejepbayev, J. E., Farmonov, N. O., & Zoytova, S. A. (2024, November). BUZOQDAGI RAXIT KASALLIK TARIXI, BELGILARI VA DAVOLASH: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14219984>. In *International scientific and practical conference* (Vol. 1, No. 1, pp. 75-78).
21. N.P.Dauletbaev, & R.M.Tashtemirov. (2025, май 7). TÚYETAWÍQLARDIÑ TARQALÍWÍ HÁM SAQLAW SHARAYATÍ. "ARALBOYÍ AYMAGÍNDÁ SHARWASHÍLÍQTA INNOVACION TEXNOLOGIYALAR HÁM RAWAJLANDÍRÍWDIÑ KELESHEGI" atamasındaġı Respublikalıq ilimiy-ámeliy konferenciya (SamVMChBU_Nukus_filiali), Nukus, Republic of Karakalpakstan. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15360042>